

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

בשיטת החמאה

השולחן היה ערוך במאכלי חלב בשפע רב, ובעל הבית עמד הכן לשרת את הרבי בכל מאודו. הרבי נטל את ידיו וטעם מעט מכל מאכל, אך בחמאה לא נגע.

"אם אין נותנים לי ברצון", מיאן הרבי, "אינני לוקח".

החסיד נחרד. הרי את כל אשר לו ייתן אם רק ייאות רבו לקחת ממנו. הבין שדברים בגו ואץ אל המטבח. הוא פנה אל רעייתו ושאל האם חלילה ישנה בעיה עם החמאה.

"מדוע אתה שואל דווקא על החמאה?" הבינה האישה דבר מתוך דבר.

הבעל השיב את שאמר הרבי בלי לכחד.

"ממש רוח הקודש!" נבוכה הרעיה. "כשהכנתי את החמאה חתכתי ממנה חתיכה. אולם החלטתי שחתיכה זו קטנה היא, שמא כדאי להוסיף לכבוד הרבי עוד חתיכה. הנחתי את הסכין על גוש החמאה שנית וחתכתי עוד חתיכה. אולם החלטתי שאף חתיכה זו אינה מספקת ועלי להוסיף עוד. הרבי ברוח קודשו הרגיש בכך וסירב לאכול ממנה..."

החסיד שב אל רבו והתנצל. אף הפטיר באוזני הנוכחים שרוח הקודש דיברה

מגרונו של הרבי.

"אין זו רוח הקודש כלל ועיקר", חייך הרבי מסטריקוב והצביע על הצלחת, בתוכה נחו מספר גושים חתוכים זה לצד זה. "כשראיתי שלא חתכו חתיכה אחת שלמה מן החמאה, אלא חתיכות קטנות, ואיש הרי לא נגע בצלחת עד שאקח ממנה - הבנתי שהתחולל כאן מאבק פנימי 'כמה לתת?' 'כמה לחתוך?' - ואם אין נותנים לי ברצון",

הוא קנה בשקל תפוח אדום לחיים, שטף אותו, מירק אותו ומכר אותו בשני שקלים.

'רוטשילד זה כישרון טבעי', הרהר לעצמו, והוא יהיה מיליונר 'בלי עזרה מאחרים'. לבד לבד.

בשני השקלים רכש רוטשילד הצעיר שני תפוחים נוספים, הבריק אותם ומכר כל אחד מהם בשני שקלים. בארבעת השקלים הוא קנה ארבעה תפוחים, שהפכו לשמונה שקלים, מהשמונה הוא עשה שישה עשר שקלים.

ואז נפטר אבא שלו והוריש לו כמה מיליונים...

...

"הישמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל", מזהירה התורה בפרשתנו, "לאמור קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיק האביון".

"נתון תתן לו", מצווה התורה, "ולא ירע לבבך בתתך לו. כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך".

לכאורה, לצוות על הנתינה אפשר. זהו מעשה טכני. אולם כיצד שייך לצוות "ולא ירע לבבך בתתך לו"? הלא למרות הברכה המובטחת, כשאדם עדיין אינו בדרגת הביטחון - אם מכריחים אותו לתת, זה עושה לו רע בלב...

קערת החמאה הוגשה לעברו של הרבי. רמז לכך שהרבי עדיין לא טעם ממנה.

היה זה בעת מסעו של הרה"ק רבי וואלף מסטריקוב, כשעצר ללינת לילה בבית אחד מחסידיו מתושבי האזור.

החמאה שלא הוגשה בנדיבות



אפשר להכריח לשמוח בנתינה?

שב הרבי וסיכם, "אינני לוקח"...

בספר 'כלי חמדה' לגאון רבי שמואל לניאדו מארם צובא, ביאר את לשון הפסוק כך: כאשר אדם לוקח בקמצנות, כזו שמקשה עליו לפתוח את הלב ואת היד לטובת הזולת, נותנת לו התורה עצה - תתחיל בקטן.

"נתון", לעני משהו סמלי. זה אמנם עולה לך בבריאות, אבל זה משחרר לך גרם קמצנות מהלב.

עכשיו השלב הבא: "תתן לו" - עוד משהו קטן.

ככל שתתרגל לתת יותר, תגלה לפתע שהקמצנות נעלמת ובמקומה נרכשת נדיבות לב.

"ולא ירע לבבך", מציירת לך התורה כיצד ייראה סופו של קורס האימון האישי שלך, "בתוך לו". ולבד מכך מובטח לך "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך", לא רק שלא יישאר לך פחות כי נתת, אלא שהברכה תשרה במעשי ידיך.

...

בפעם הבאה שתארחו מישהו לארוחה חלבית, כבר תדעו איך חותכים חמאה.

דווקא הסיפור הזה, שמראה על חוסר נדיבות לב, הוא מדד מצוין בשבילנו: זה אמנם תהליך. זה לוקח זמן. בכל פעם חותכים עוד חתיכה. ועוד אחת.

זה קשה, זה מצריך מאמץ, אבל בסוף מגישים לשולחן קערה עם מספר חתיכות חמאה.

וזה נכון לא רק לצדקה ונדיבות לב. זה נכון לכל תחומי השינוי שאנחנו רוצים לחולל בחיים.

אחרי בין הזמנים אב, ככה אומרים, מגיע אלול. וזה הזמן לעשות 'הון עצמי' בלי להסתמך על אחרים.

פחות משנה אם 'מוכרים תפוחים' או 'חותכים חמאה'. חשוב רק לזכור שמאמץ לתקן משהו קטן ועוד משהו קטן מביא בסופו של דבר 'ירושה' של סייעתא דשמיא.

שנוכח להגיע לראש השנה כשמתקיימת בנו ברכת התורה "ולא ירע לבבך".

קובץ על יד ירבה



"כי פתוח תפתח את ידך לו" (טו, ח)

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל היה דורש מחסידיו ממון רב לצדקה. גם כאשר התנצלו בפניו שאין להם, היה הרבי דורש מהם בתוקף לתת לצדקה.

פעם אחת העזו כמה ממקורבי הרבי להיכנס אליו ולשאול מה טעמה של הנהגה זו לדרוש כספים לצדקה בדרישה בלתי מתפשרת.

נענה להם הרה"ק מטשערנוביל: אמרו חז"ל (ברכות ג:) שחכמי ישראל היו נכנסים אל דוד המלך ואומרים "עמך ישראל צריכים פרנסה". ענה להם דוד המלך "צאו והתפרנסו זה מזה". כיון שטענו חכמים שאין בכך כדי פרנסה שכן "אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו", ענה להם דוד המלך "צאו ופשטו ידיכם בגדוד" (תערכו מלחמה והשלת שתיקחו יסיפיק לפרנסתכם).

הרה"ק מטשערנוביל - שכידוע היה דואג לפרנסתם של הצדיקים הנסתרים שבדור - פירש את דברי חז"ל כך "אין הקומץ משביע את הארי", הקמץ אינו מבין שעליו לתמוך בצדיקים הנסתרים - אריות שבחבורה, "ואין הבור מתמלא מחולייתו", הבור ועם הארץ אינו מבין לבד מהי טובתו. כיון שאין הוא מבין מה עליו לעשות, לא נותרה עצה אחרת כי אם "לכו ופשטו ידיכם בגדוד", ויש להוציא ממנו בכוח...



"אפס כי לא יהיה בך אביון" (טו, ד)

"ולהלן הוא אומר 'כי לא יחדל אביון (מקרב הארץ)?' אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אביונים באחרים ולא בכם, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום - אביונים בכם" (רש"י).

ולכאורה דברי רש"י תמוהים. שכן רואים אנו גדולים וצדיקים וטובים שהם אביונים מרודים. כיצד אם כן ניתן לתרץ שהאביונות תלויה בישראל האם עושים הם רצונו של מקום אם לאו.

בספר 'תוספת ברכה' ביאר הגאון רבי ברוך אפשטיין באופן נפלא: חז"ל (אבות פרק ד, משנה א) אמרו "איזהו עשיר השמח בחלקו". מי שמקבל עליו את מצבו החומרי בשמחה, הרי הוא נקרא 'עשיר' הגם שאין לו ממון גשמי. לעומתו, זה שאינו שמח בחלקו שגזרו לו מן השמים וכל הזמן מחפש לעצמו עוד ועוד - גם אם יש לו ממון רב - אינו נקרא עשיר.

ההבדל בין 'עני' ל'אביון' בלשון הקודש, הוא שהעני מבקש לעצמו די מחסורו, ואילו האביון מתאוה תמיד לדברים שהם מעל השגותיו. לפי זה, מבאר ה'תוספת ברכה', זהו שפירש רש"י "בזמן שאתם עושים רצונו של מקום - אביונים באחרים ולא בכם", יען כי העושה רצונו של מקום זוכה לשמחה בחלקו.



אמר אלי בני אתה

הצרה והקושי.

"על כך שהקב"ה ייתן בישראל כוח לסבול את כל הצרות אני בוכה", סיים הרה"ק מאפטא, "שכן כל זמן שהוא נותן בהם את הכוח לסבול, עדיין לא יגיע קץ הגלות..."

• • •

בספר 'מדרש שמואל' לגאון רבי שמואל די אוזידא, פירש את המשנה באבות כך: בפסוקים רבים נאמר שישראל הם בניו של מקום. כגון 'בני בכורי ישראל' ועוד פסוקים. אלא שהתנא מבאר שחיבה זו ניכרת אף לעיני האומות ולכן הגויים עצמם קוראים לנו 'בנים למקום'.

החידוש הגדול במשנתנו הוא שהקב"ה עצמו 'קורא' לנו בכל עת "בני, אהוביי". ודבר זה הוא "חיבה יתרה נודעת להם" שהקב"ה פונה לכל אחד מאיתנו בתואר בן, הוא קורא לנו באופן אישי דרך מאורעות החיים ומעביר לנו מסר אוהב, מכוון, תומך.

לכך "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", כי גם אם חלילה אחד ההורים נפטר, אינך יתום! עדיין יש לך אבא. אבא אוהב שקורא לך - דרך הקשיים עצמם - 'בני! יקירי!'

לפי האמור, הגם שהקב"ה נותן בנו כוח לסבול את הייסורים והצרות שמתרגשים עלינו, הוא גם גוזר וגם מקיים, עדיין הטוב גנוז בתוך הקושי, שכן בכל פעם כזו הקב"ה מביט בנו במבט רחימאי ולוחש: "בני אתה..."

ורעות, עד כמה שיוכלו לסבול, רק אחרי שייתם כוחם של ישראל ולא יוכלו עוד לסבול את הצרות, יגיע זמן ביאת משיח".

לשמע התשובה החל ה'אוהב ישראל' לבכות.

"לפי דבריכם", הסביר הרה"ק מאפטא את סיבת הבכי, "עתידים ישראל לסבול עוד צרות קשות ורעות שאין לשער ואין לתאר.

"מלך בשר ודם הגוזר גזירה, למשל,

**"מלך בשר ודם
הגוזר גזירה, למשל,
גוזר על אזרח מסוים
עשרים שנות מאסר,
אין ודאות
שהגזירה תתקיים.
שכן האדם או המלך
יכולים למות"**

גוזר על אזרח מסוים עשרים שנות מאסר, אין ודאות שהגזירה תתקיים. שכן האדם או המלך יכולים למות (ובזמנם היה חוק שברגע שהמלך מת - בטלות גזירותיו).

"אולם על השם יתברך נאמר 'ברוך גוזר ומקיים', שהקב"ה 'גוזר' על האדם גזירה רעה ובאותו זמן 'מקיים' - נותן לו את הכוח להתמודד עם

"בנים אתם לה' אלוקיכם" (יד, א)

בהשקפה ראשונה קשה להבין מה הקשר בין שני חלקי הפסוק: "בנים אתם לה' אלוקיכם" ומיד לאחר מכן הציווי "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת".

והגם שרש"י פירש על אתר "לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים", עדיין אפשר היה להתחיל מהמעלה הזו בפסוק הבא "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך" ואין זה נאה לעם קדוש להתנהג בצורה כזו. מדוע זה שייך דווקא ל"בנים אתם"?

זאת ועוד, במשנה (אבות פרק ג, משנה יט) נאמר: "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חיבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר 'בנים אתם לה' אלוקיכם'".

ויש להבין: "שנקראו בנים?" אם הם בנים אמיתיים, היה צריך לומר "חביבין ישראל שהם בניו של מקום". ואם רק "נקראו" בנים, מה חידש התנא באומרו שוב "חיבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום"!?

• • •

"מתי יגיע הקץ?" שאל תחת אחד השיחים הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל, ה'אוהב ישראל', מאפטא, את הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי. "ישראל סובלים בגלות ופעמי משיח טרם נראו".

"הלא כתוב בזהר הקדוש", השיב הרבי ר' זושא לרה"ק מאפטא, "שיעברו על ישראל גזירות רבות

חֶשְׁבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ס התורה

הכניסה לפרדס: "את הברכה אשר תשמעו" (יא, כז)

באחת השבתות ראה רבי ישעי'לה מושקט מפראגא שניים המשוחחים בעת קריאת התורה. ניגש אליהם והוכיח אותם בצחות לשון:

"כפי הנראה, אוהבים אתם את התורה רק כאשר היא סגורה. ואם תשאלו מהיכן אני יודע, התשובה פשוטה: כאשר ספר התורה סגור ומוליכים אותו מן הארון לבימה, הכל מלווים את ספר התורה ומנשקים אותו.

"ברם, אך מתחילה הקריאה בספר התורה, מיד אתם פונים לפטפוטיכם במקום להאזין..."

פשט: "וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו" (יד, כד)

לכאורה, יש לדקדק בלשון הפסוק: מאחר שאמר "וכי ירבה ממך הדרך", מפני מה חזר וכפל באותו פסוק "כירחק ממך המקום".

מבאר בספר 'דברי אברהם', שיש שני סוגים של ריבוי הדרך. יש אדם שצריך לשאת משא כבד מאוד, שאז אפילו דרך קצרה נראית לו ארוכה ובלתי אפשרית מכובד המשא, ויש אדם שכמעט אין לו משא ובכל זאת המרחק הוא גדול.

כנגד שני סוגים אלו כתבה התורה "וכי ירבה ממך הדרך", שהתברך היהודי בתבואה רבה שהמעשר ממנה כה רב, עד "כי לא תוכל שאתו", או כפשוטו שהדרך עצמה רחוקה - "כירחק ממך המקום".

רמז: "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך" (טז, יז)

בספר 'מנחת קיץ' לגאון רבי יוסף מקרמניץ (תלמיד המהרש"ל והרמ"א) שעודנו בכתב יד, הביא רמז נפלא בביאור הכתוב:

כאשר אדם מעביר כסף מידו אחת לידו השנייה, הדבר אינו ניכר כל כך, כמו שהוא מעביר כסף מידו ליד אדם אחר.

רומז הפסוק שהצדקה המעולה ביותר היא מתן סתר, ונרמזה במילים "איש כמתנת ידו", תן לעניים צדקה כאילו היית נותן מיד אחת שלך ליד השנייה בלי שירגישו בכך בני אדם. צדקה בסתר זו, היא "כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך" ואין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין...

דרש: "כי פתוח תפתח את ידך לו" (טו, ח)

במדרש (ילקוט שמעוני פרשתנו רמז תתצ"ב) הביא הקבלה מעניינת בכל ענייני הצדקה בתורה שנאמרו בלשון כפולה: נתון-תתן, פתוח-תפתח, העבט-תעביטנו, הענק-תעניק, עשר-תעשר.

דרש האמורא חזקיה על הפסוק (משלי לא, כא) "כי כל ביתה לבוש שְׁנַיִם", שמשפט רשעים בגיהנום שישה חודשים בגיהנום של אש ושישה חודשים בגיהנום של שלג. ולשון הפסוק נדרשת כך "לא תירא לביתה משלג", אשת חיל זו שעושה צדקה ("כפה פרשה לעני וידיה שילחה לאביון"), לא תפחד מן הגיהנום הכפול העשוי מאש ומשלג,

"כי כל ביתה לבוש שנים", אל תקרי שְׁנַיִם אלא שְׁנַיִם.

מוסיף השפתיכהן, על דברי המדרש: כאשר נכתוב את המילה 'צדקה' בא"ת ב"ש - נגלה שהאותיות נותרו 'צדקה'. ועל זה רמז הכתוב "וצדקתו עומדת לעד", כשם שאותיות 'צדקה' אינן מתחלפות, כך העושה צדקה תעמוד לו צדקתו ליום הדין להצילו מדינה של גיהנום.

סוד: "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי" (יד, כא)

מפסוק זה למדו חז"ל (פסחים כא:): להקדים את נתינת הנבלה לגר [גר תושב, שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודת כוכבים, אבל מותר באכילת נבלה] על פני נתינת הנבלה לנכרי.

רבנו מנחם עזריה מפאנו, ב'מאמר העיתים' על י"ד העיתים המופיעים בספר קהלת, ביאר את טעם הדבר על פי סוד, שלכל דבר בעולם יש תכלית שעבודה הוא שהה בעולם הזה. גם למאכלים האסורים לישראל באכילה יש תכלית.

גוי שהתגייר והפך לגר צדק, עקר את נפשו מבחינת גוי והפך לבחינת ישראל. אולם גר תושב שרק קיבל על עצמו שלא לעבוד עבודת אלילים, יצא מכלל גוי, אולם לכלל גר צדק לא הגיע. נשמה זו היא מהנשמות "שנתבלו על ידי החיצונים", לכך אמרה התורה "לגר אשר בשעריך תתנה", כאשר יאכל הוא את הנבלה, תהיה זו תכליתה.